

**XX међународни научни скуп „Правнички дани –
Проф. др Славко Царић“
„ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ РАЗВОЈА ПРАВНЕ МИСЛИ“**

**20th International Scientific Conference „Legal days –
Prof. Slavko Carić, PhD”
“TWO DECADES OF THE DEVELOPMENT
OF LEGAL THOUGHT”**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
University Business Academy Novi Sad
Faculty of Law in Novi Sad

Нови Сад, 06. и 07. октобар 2023.

Зборник радова са XX међународног научног скупа
„Правнички дани – Проф. др Славко Царић“
„ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ РАЗВОЈА ПРАВНЕ МИСЛИ“
06. - 07. октобар 2023. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Милан Почуча редовни професор	Др Јоко Драгојловић, ванредни професор
Др Владимир Козар, редовни професор	Др Сања Шкорић, ванредни професор
Др Милош Марковић, редовни професор	Др Маријана Младенов, ванредни професор
Др Јелена Матијашевић, редовни професор	Др Марко Станковић, ванредни професор
Др Предраг Мирковић ванредни професор	Др Данијела Деспотовић, ванредни професор
Др Дарко Голић, ванредни професор	Др Ненад Бингулац, ванредни професор

За издавача:

Др Милан Почуча, редовни професор

Уредник:

Др Милан Почуча, редовни професор

Штампа:

Граф 021, Нови Сад

Тираж: 100

ISBN

978-86-86121-58-5

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА - председник Научног одбора
Декан Правног факултета за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Декан Факултета за економију и инжењерски менаџмент, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду |
Република Србија

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ

Професор емеритус на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Председник Савета Правног факултета за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу на Правном факултету
за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у

Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф Кривичноправне катедре на Правном факултету
за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија

у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Шеф Теоријске и јавноправне катедре на
Правном факултету за привреду и правосуђе,

Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ

Продекан за науку на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР САЊА ШКОРИЋ
Продекан за наставу на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ
Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ
Шеф катедре Кривичноправних наука Руске академије
за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ
Председник Удружења за кривично право и криминалну
политику Црне Горе | Република Црна Гора

ПРОФ. ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ
Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

PROF. DR DR. WOLFGANG ROHRBACH
Akademik Evropske akademije nauka u Salzburgu | Austrija

PROF. DR. AMER FAKHOURY
Dean College of Law American University in
the Emirates | Ujedinjeni Arapski Emirati

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ
Доцент на Факултету за менаџмент,
Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР ЗОРАН ФИЛИПОВСКИ
Проректор за међународну сарадњу, Интернационални „Vision”
Универзитет | Северна Македонија

PROF. DR KONSTANTINOS KOUROUPIS
University Frederik | Kipar

PROF. DR MARTON SULYOK
Fakultet za pravo i političke nauke, Univerzitet u Segedinu | Mađarska

DOC. DR. SC. SANJA GONGETA, PROF. STRUČ. STUD.
Prodekanica za stručni naučnoistraživački rad i međunarodnu saradnju
Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru | Republika Hrvatska

PROF. DR CRISTINA ELENA POPA TACHE
Fakultet za psihologiju, bihevioralne i pravne nauke,
Univerzitet “Andrei Sagun”, Akademija za ekonomske
studije u Bukureštu | Rumunija

KRISTINA RZGOEVA
Prorektor na Državnoj pomorskoj akademiji Batumi,
Ministarstvo za ekonomiju i održivi razvoj Gruzije | Gruzija

PROF. DR CHIPASHA MULENGA
Pravni fakultet, Univerzitet Lusaka | Zambija

PROF. DR VALENTINA RANALDI
Pravni fakultet, Univerzitet "Niccolò Cusano" | Italija
ПРОФ. ДР НЕБОЈША ШАРКИЋ
Декан Правног факултета, Универзитета Унион
у Београду | Република Србија
ДР МИШО ЂУРКОВИЋ
Научни саветник, Директор Института за Европске
студије у Београду | Република Србија
ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЧОЛОВИЋ
Директор Института за упоредно право у Београду | Република Србија
ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ -
ПРЕДСЕДНИК ОРГАНИЗАЦИОНОГ ОДБОРА
ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ
ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ
ПРОФ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ
ПРОФ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ
ПРОФ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ
ПРОФ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ
ДОЦ. ДР МАЈА ПЕТРОВИЋ
ДР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ
МСР. АЊА КОПРИВИЦА
МСР. МАРА ДЕСПОТОВ
МСР. ТАМАРА КРСТИЋ

Секретар:

МСР АЊА КОПРИВИЦА, асистент

Msr Jelena Lukavac, advokat i doktorand
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: jelena.lukavac@gmail.com

Dr Marija Stanković, docent
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: marija.stankovic@pravni-fakultet.info

OBRAZLOŽENA NAREDBA SUDIJE ZA PRETHODNI POSTUPAK KAO USLOV ZA PRIMENU POSEBNE DOKAZNE RADNJE TAJNOG NADZORA KOMUNIKACIJA

Apstrakt:

Osobnost posebnih dokaznih radnji ogleda se činjenici da se iste mogu primenjivati samo u odnosu na tačno određena krivična dela i što se njihovom primenom bitno zadire u prava čoveka garantovana međunarodnim pravom kao i Ustavom RS. Imajući to u vidu jasno je da se i tajni nadzor komunikacija, kao jedna od posebnih dokaznih radnji, može primenjivati samo u izuzetnim slučajevima i uz opravdane razloge, kada nije moguće redovnim dokaznim sredstvima prikupiti dovoljno dokaza za podizanje optužnog akta. S tim u vezi, problem u praksi nastaje kada naredba suda ne sadrži adekvatno obrazloženu precenu suda o opravdanosti zahteva nadležnog tužilaštva za primenu mere tajnog nadzora komunikacija, iz kog razloga prikupljeni materijal može biti izdvojen kao nezakonit dokaz u daljem toku postupka.

Takođe, imajući u vidu da se primenom ovih mera duboko zadire u prava garantovana najvišim pravnim aktom kao i ratifikovanim međunarodnim ugovorima, može doći do zloupotreba i povrede ljudskih prava, ukoliko se prilikom njihove primene ne ispune svi materijalni i formalnopravni uslovi.

Cilj predmetnog rada je da se kroz analizu sudskih odluka ukaže na potencijalne formalne propuste organa postupka koji mogu dovesti do izdvajanja dokaza kao nezakonitih u smislu čl. 84 ZKP.

Ključne reči: posebne dokazne radnje, tajni nadzor komunikacija, nezakoniti dokazi, ljudska prava

UVODNA RAZMATRANJA

Posebne dokazne radnje mogu se odrediti prema licu za koje postoje osnovi sumnje da je učinilo krivično delo iz člana 162. Zakonika o krivičnom postupku, a na drugi način se ne mogu prikupiti dokazi za krivično gonjenje ili bi njihovo prikupljanje bilo znatno otežano. Posebne dokazne radnje se izuzetno mogu odrediti i prema licu za koje postoje osnovi sumnje da priprema neko od krivičnih dela, a okolnosti slučaja ukazuju da se na drugi način krivično delo ne bi moglo otkriti, sprečiti ili dokazati ili bi to izazvalo nesrazmerne teškoće ili veliku opasnost. Prilikom odlučivanja o određivanju i trajanju posebnih dokaznih radnji organ postupka će posebno ceniti da li bi se isti rezultat mogao postići na način kojim se manje ograničavaju prava građana.¹

Najveći problem kod same primene dokaznih radnji predstavlja ograničavanje slobode čoveka. Naime, kako prilikom određivanja nekog ponašanja kriminalnim, tako i prilikom izbora sredstava za njegovo suzbijanje mora se voditi računa o ljudskim pravima a pre svega o pravo na slobodu u najširem smislu. Ograničavanje slobode čoveka kroz zabrane određenih ponašanja, opravdano je samo kada ta ponašanja nesumnjivo predstavljaju društveno štetna ponašanja. Princip poštovanja ljudskih prava zahteva, takođe da prilikom izbora sredstava suzbijanja nekog ponašanja to bude ono sredstvo kojim se najmanje zadire u prava i slobode čoveka.²

Imajući navedeno u vidu, fokus rada će biti na načinima primene posebnih dokaznih radnji, konkretno na posebnoj dokaznoj radnji tajni nadzor komunikacija kroz naredbu jedinog organa koji zakonski može dopustiti njenu primenu, a to je sudija za prethodni postupak. Ipak, pored suda, u ograničavajućem obimu, primenu posebnih dokaznih mera ako je u pitanju državni interes i borba protiv terorizma, primenu mogu dozvoliti i direktor VBA-e ili direktor VOA-e.³

Kako bi primena bila valjana, posebne mere moraju biti jasno definisane zakonima, a ne podzakonskim aktima. To podrazumeva da su posebne mere pobrojane, da su uslovi njihove primene i procedure za odobravanje jasno definisani, kao i da su instance nadzora i kontrole jasno određene. Važno je, takođe, da postoji i višestepenost odobravanja, odnosno da se instanca koja predlaže primenu posebnih mera razlikuje od instance koja je odobrava. Uz to, instanca koja odobrava primenu posebnih mera kojima se značajno ograničavaju ljudska prava

1 Član 161 Zakonika o krivičnom postupku. („Sl. Glasnik RS“ br. br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US) – u daljem radu ZKP

2 Čejović, B. (2008). Principi krivičnog prava, Dosije, Beograd str. 280

3 Mirotić, V. (2017). Sudska kontrola specijalnih istražnih mera službi bezbednosti u Republici Srbiji, Žurnal za kriminalistiku i pravo, VOL 22 No.3, Beograd, str.102 više:... posebni postupci i mere VBA i VOA koji se preduzimaju po nalogu direktora VBA odnosno direktora VOA, a koji podrazumevaju operativne metode kojima se neznatno odnosno u manjoj meri ograničavaju prava i slobode.“

(tajni nadzor komunikacija) mora biti nezavisna u odnosu na organ koji predlaže primenu mera, što je najčešće sud.⁴

ZKP predviđa šest posebnih dokaznih radnji i to: Tajni nadzor komunikacija; Tajno praćenje i snimanje; Simulovani poslovni; Računarsko pretraživanje podataka; Kontrolisana isporuka i Prikriveni islednik.

Kao jedan vid kontrole primene ovih posebnih dokaznih radnji, predviđeno je da javni tužilac podnese predlog, a da sudija donese obrazloženu naredbu za primenu bilo koje od navedenih posebnih dokaznih radnji osim kontrolisane isporuke. Republički javni tužilac, odnosno javni tužilac posebne nadležnosti može radi prikupljanja dokaza za postupak i otkrivanja osumnjičenih odrediti kontrolisanu isporuku kojom se dozvoljava da, uz znanje i pod nadzorom nadležnih organa, nezakonite ili sumnjive pošiljke: budu isporučene u okviru teritorije Republike Srbije ili uđu, pređu ili izađu sa teritorije Republike Srbije. Javni tužilac naredbom određuje način sprovođenja kontrolisane isporuke.⁵

Kompleksnost primene posebnih dokaznih radnji se ogleda u zadiranju u ljudska prava i slobode i zbog toga ima ograničeno trajanje koje se može produžavati uz obrazloženi predlog nadležnog javnog tužioca sudiji za prethodni postupak. Potrebno je voditi računa i o uticaju posebne dokazne radnje na život lica koja je primenjuju (npr. dužina boravka prikrivenog islednika u određenoj kriminogenoj sredini).

TAJNI NADZOR KOMUNIKACIJA KAO POSEBNA DOKAZNA RADNJA

Tajni nadzor komunikacija normiran je u članu 166 ZKP. Sud može odrediti nadzor i snimanje komunikacije koja se obavlja putem telefona ili drugih tehničkih sredstava ili nadzor elektronske adrese osumnjičenog i zaplenu pisama i drugih pošiljki.

Naredba o tajnom nadzoru komunikacije se propisuje članom 167 ZKP. Posebnu dokaznu radnju tajni nadzor komunikacija određuje sudija za prethodni postupak obrazloženom naredbom. Naredba sadrži raspoložive podatke o licu prema kojem se tajni nadzor komunikacije određuje, zakonski naziv krivičnog dela, označenje poznatog telefonskog broja ili adrese osumnjičenog, razloge na kojima se zasniva sumnja, način sprovođenja, obim i trajanje posebne dokazne radnje.

Tajni nadzor komunikacije može trajati tri meseca, a zbog neophodnosti daljeg prikupljanja dokaza se može produžiti najviše za tri meseca. Ako je reč o krivičnim delima iz člana 162. stav 1. tačka 1. ZKP tajni nadzor može se izuzetno produžiti još najviše dva puta u trajanju od po tri meseca. Sprovođenje nadzora se prekida čim prestanu razlozi za njegovu primenu.

4 Više: Petrović, P. (2015). Posebne mere tajnog prikupljanja podataka – Vodič za nadzor, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, str.15

5 Vidi više članovi 181-182 ZKP

Iz navedenog, možemo zaključiti da elementi koje treba da sadrži obrazložena naredba sudije za prethodni postupak mogu biti elementi koje sadrži i predlog javnog tužioca, budući da je reč o jednom zakonsko-prirodnom okvirnom minimumu, neophodnom da bi sudija za prethodni postupak mogao doneti odluku na osnovu tako podnetog predloga javnog tužioca. Dakle, reč je podacima koji se odnose na tri konstitutivna elementa ove specijalne dokazne tehnike – osumnjičeno lice, krivično delo i mera koja se primenjuje, koji su u suštini konzumirani samim obrazloženjem predloga javnog tužioca, tako da njihovo propisivanje, kao ni navođenje, ne bi uticalo na zakonitost ove mere.⁶ Međutim, da bi naredba bila u skladu sa zakonom, neophodno je posebnu pažnju posvetiti obrazloženju razloga na kojima se zasniva sumnja. S tim u vezi, kao uslov za određivanje posebnih dokaznih radnji potrebno je da je ispunjen materijalni uslov- postojanje osnova sumnje da je određeno lice učinilo krivično delo za koje se ova mera može primeniti, ili da se krivično delo priprema, te supsidijaran uslov- da okolnosti slučaja ukazuju na nemogućnost da se na drugi način otkrije, spreči ili dokaže krivično delo, ili se pak upućuje na nesrazmerne teškoće u prikupljanju dokaza na drugi način, te su upravo ovi kumulativno propisani uslovi ono što treba da predstavlja obrazloženje naredbe kojom se određuju posebne dokazne radnje, tj. obrazloženje mora da sadrži razloge koji opravdavaju donošenje naredbe, odnosno primenu mere kojoj se u slučaju neispunjenja zakonom propisanih uslova narušava neophodna ravnoteža između potrebe organa postupka da prikuplja dokaze u postupku i zagarantovanih prava građana.

SPROVOĐENJE TAJNOG NADZORA KOMUNIKACIJA KAO POSEBNE DOKAZNE RADNJE

Sprovođenje tajnog nadzora komunikacije je propisano članom 168 ZKP. Naredbu izvršava policija, Bezbednosno-informativna agencija ili Vojnobezbednosna agencija. O sprovođenju tajnog nadzora komunikacije sačinjavaju se dnevni izveštaji koji se zajedno sa prikupljenim snimcima komunikacije, pismima i drugim pošiljkama koje su upućene osumnjičenom ili koje on šalje dostavljaju sudiji za prethodni postupak i javnom tužiocu na njihov zahtev. Poštanska, telegrafaska i druga preduzeća, društva i lica registrovana za prenošenje informacija dužna su da državnom organu koji izvršava naredbu, omoguće sprovođenje nadzora i snimanja komunikacije i da, uz potvrdu prijema, predaju pisma i druge pošiljke.

Ako u toku sprovođenja tajnog nadzora komunikacije dođe do saznanja da osumnjičeni koristi drugi telefonski broj ili adresu, državni organ će proširiti tajni nadzor komunikacije i na taj telefonski broj ili adresu i o tome će odmah obavestiti javnog tužioca. Po prijemu obaveštenja, javni tužilac će odmah podneti predlog da se naknadno odobri proširenje tajnog nadzora komunikacije. O predlogu odlučuje

6 Živanović, K. (2018). Posebna dokazna radnja tajnog nadzora komunikacije – Praksa Evropskog suda za ljudska prava u slučaju neobrazložene naredbe suda, Žurnal za kriminalistiku i pravo, VOL 23 No.3, Beograd, str. 296

sudija za prethodni postupak u roku od 48 časova od prijema predloga i o tome sastavlja belešku u zapisniku. Ako usvoji predlog, sudija za prethodni postupak će naknadno odobriti proširenje tajnog nadzora komunikacije, a ako odbije predlog, materijal koji je prikupljen se uništava.⁷

Po završetku tajnog nadzora komunikacije organ dostavlja sudiji za prethodni postupak snimke komunikacije, pisma i druge pošiljke i poseban izveštaj koji sadrži: vreme početka i završetka nadzora, podatke o službenom licu koje je nadzor sprovelo, opis tehničkih sredstava koja su primenjena, broj i raspoložive podatke o licima obuhvaćenim nadzorom i ocenu o svrsishodnosti i rezultatima primene nadzora. Sudija za prethodni postupak će prilikom otvaranja pisama i drugih pošiljki paziti da se ne povrede pečati i da se omoti i adrese sačuvaju. O otvaranju će sastaviti zapisnik. Sav materijal dobijenim sprovođenjem tajnog nadzora komunikacije dostaviće se javnom tužiocu. Javni tužilac će odrediti da se snimci dobijeni upotrebom tehničkih sredstava u celini ili delimično prepisu i opišu.⁸

POTENCIJALNE ZLOUPOTREBE TAJNOG NADZORA KOMUNIKACIJA I ZADIRANJE U LJUDSKA PRAVA

Da bi država uspostavila delotvoran okvir za primenu specijalnih istražnih sredstava, i to takav koji istovremeno uvažava ljudska prava, nužan preduslov je potpuno razumevanje člana 8 Evropske konvencije⁹ i njegovog uticaja na unutrašnje pravo i praksu. Član 8 jemči pravo pojedinca na privatni i porodični život, poštovanje doma i prepiske. S druge strane, u praksi se brzo razvijaju sredstva kojima je moguće narušiti nečiju privatnost, zbog čega svako unutrašnje pravo, da bi bilo funkcionalno, mora da uspostavi ravnotežu između dvaju sukobljenih interesa. S jedne strane postoji potreba za sprečavanjem teškog kriminaliteta, a s druge postoje ograničenja za delovanje države kada je reč o njenom mešanju u privatni život pojedinca.¹⁰

U pogledu zloupotrebe pribavljenih dokaza, možemo videti da „u našem pravnom sistemu nije sporno da se može koristiti materijal koji je nastao putem slučajnog nalaza. Stoga bi naknadno odobravanje ranije preduzetih radnji trebalo da bude izuzetak. Regulativa Srbije ostavlja široke mogućnosti za korišćenje rezultata slučajnog nalaza. Tako je čl. 164 ZKP predviđeno da se može koristiti materijal koji je pribavljen sprovođenjem jedne naredbe o posebnim dokaznim radnjama

7 Član 169 ZKP

8 Član 170 ZKP

9 Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda „Sl. list SCG - Međunarodni ugovori”, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i „Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori”, br. 12/2010 i 10/2015

10 Više: Panović-Đurić, S. (2013). Primena specijalnih istražnih sredstava, Savet Evrope – Kancelarija u Beogradu, Beograd, str.8

koja se odnosi na konkretna krivična dela i onda kada se taj materijal odnosi na neka druga, tom naredbom neobuhvaćena krivična dela ili učinioce. Zakonodavac je jedino naznačio da i ta novootkrivena krivična dela treba da spadaju u rang onih dela za koja je inače dozvoljena primena posebnih dokaznih radnji.¹¹

Ako je prilikom primene posebne dokazne radnje tajni nadzor komunikacija došlo do zloupotrebe ove mere tako što je postupljeno protivno ZKP, smatra se da je taj dokazni materijal pribavljen protivno zakonu i on se ne može koristiti na sudu niti se na njemu može zasnivati sudska presuda. S tim u vezi, neophodno je ukazati na presudu Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 1511/2020 od 03.02.2021. godine, kojom je, istina, odbijen zahtev za zaštitu zakonitosti, ali zbog drugih razloga koji su u toj presudi bliže objašnjeni, a u kojoj se na strani 3, stav 3, izričito navodi da je osnovan navod iz zahteva branilaca da su naredbe sudije za prethodni postupak nezakonite jer ne sadrže jasne i obrazložene razloge na kojima se zasniva postojanje potrebnog stepena sumnje da je lice izvršilo ili da priprema izvršenje krivičnog dela iz čl. 162 ZKP, odnosno ne sadrži obrazloženje iz kojih činjenica i na osnovu kojih okolnosti sudija za prethodni postupak izvodi zaključak o postojanju osnovane sumnje da je lice izvršilo ili priprema izvršenje krivičnog dela, te ne sadrži dovoljne i argumentovane razloge koji opravdavaju neophodnost primene posebnih dokaznih radnji, odnosno koje su to okolnosti slučaja koje ukazuju da se na drugi način krivično delo ne bi moglo otkriti ili dokazati, ili da bi to izazvalo nesrazmerne teškoće ili opasnost.¹²

U cilju boljeg razumevanja šta se može smatrati neadekvatnim obrazloženjem naredbe za određivanje ovih vrlo delikatnih dokaznih radnji, ukazujemo na naredbu sudije za prethodni postupak Višeg suda u Novom Sadu posl. br. KPP Pov-Po4 xx/19 od 10.04.2019. godine, kojom je određen tajni nadzor i snimanje komunikacije prema osumnjičenom, uz obrazloženje:

„VJT u Novom Sadu podneo je dana 10.04.2019. godine pod brojem strogo pov. KO xx/19 predlog za izdavanje naredbe za primenu posebnih dokaznih radnji u odnosu na osumnjičenog, a zbog postojanja osnova sumnje da je imenovani izvršio i priprema izvršenje krivičnog dela navedenog u čl. 162 ZKP. Sud nalazi da je zahtev VJT u Novom Sadu obrazložen i osnovan i uz isti je priložen predlog za primenu posebnih dokaznih radnji tajnog nadzora komunikacija VBA, koji sadrži operativna obrazložena saznanja iz kojih proizilaze osnovi sumnje da osumnjičeni vršeći i pripremajući predmetna krivična dela navedena u dispozitivu naredbe koristi brojeve telefona kao u dispozitivu naredbe, pa je radi obezbeđenja dokaza za potrebe eventualnog krivičnog postupka, čije prikupljanje bi bilo kasnije znatno otežano i koje nije moguće pribaviti na način kojim se manje ograničavaju prava građana, a na osnovu čl. 162 i čl. 172 ZKP, odlučeno kao u dispozitivu naredbe.“

Na osnovu navedenog primera iz prakse Višeg suda u Novom Sadu može se zaključiti na koji način može potencijalno doći do zloupotrebe zakonskih

11 Bećirović, E. (2017). Posebne dokazne radnje sa posebnim fokusom na tajni nadzor komunikacija, Pravne Teme, Novi Pazar, GOD 5, br.10 str. 169

12 Presuda Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 1511/2020 od 03.02.2021. godine

ovlašćenja, te da u slučaju ovakvog postupanja nadležnih sudova, na osnovu predloga javnog tužioca, može se prema svakom licu odrediti primena posebnih dokaznih radnji bez detaljnog obrazlaganja neophodnosti zadiranja u garantovana ljudska prava svakog građanina, ukoliko istražni organi smatraju to potrebnim. U prilog navedenoj tvrdnji, Viši sud u Novom Sadu je na predlog branioca rešenjem posl. br. K-PO4 xx/20 od 14.06.2021. godine, izdvojio kao nezakonit celokupan dokazni materijal prikupljen na osnovu navedene naredbe, uz obrazloženje:

„Uvidom u naredbu navedenu u izreci rešenja ovaj sud je utvrdio da se u sadržini onog dela naredbe koji se naziva obrazloženje, zapravo ne sadrži, ne navodi, ne opisuje, tj. ne obrazlaže ono što je zakonom naloženo kao nužno- razloge koji opravdavaju donošenje naredbe, i to kako razloge na kojima se zasnivaju osnovi sumnje da je neko lice izvršilo krivično delo, tako i razloge iz kojih bi prikupljanje dokaza na drugi način bilo nemoguće ili znatno otežano. Konkretna naredba u delovima obrazloženja sadrži samo podatke o tome koje je tužilaštvo, kada, pod kojim brojem i prema kom licu podnelo predlog za izdavanje naredbe, te se samo deklaratorno navodi da je predlog podnet zbog postojanja osnova sumnje da je izvršeno i da se priprema izvršenje krivičnog dela, međutim, ti osnovi sumnje se ni jednom rečju ne obrazlažu, iako je to obaveza organa koji donosi naredbu. Dalje se u naredbi navodi da sud koji donosi naredbu smatra da je zahtev tužilaštva obrazložen i osnovan, i da je uz njega priložen predlog Centra VBA u kome se nalaze operativna saznanja iz kojih proizilaze osnovi sumnje, te se takođe samo deklaratorno iznosi da bi prikupljanje dokaza kasnije bilo otežano, dok su razlozi za to iz obrazloženja izostali. Navedeno obraloženje naredbe, po stavu ovog suda, nije obrazloženje propisano Zakonikom o krivičnom postupku, već predstavlja samo informacije i konstatacije o podnetom zahtevu, a ne obrazloženu procenu suda o opavdanosti mera, naročito onih mera zbog čije se primene može doći do zadiranja u osnovna građanska prava.“

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iako je normativni okvir tajnog nadzora komunikacija, kao posebne dokazne radnje, jasno uređen, za adekvatnu primenu neophodno je imati jedan širi pristup ovako delikatnim radnjama, uzimajući u obzir vrednosti koje se štite, odnosno prava na privatnost svakog građanina, i vodeći računa da ne dođe do nesrazmere između javnog interesa i interesa pojedinca. Navedeno se može postići upravo adekvatnom sudskom kontrolom i procenom sudije za prethodni postupak o tome da li je u svakom konkretnom slučaju neophodna primena određenih mera koje narušavaju prava pojedinca i da li je takva mera opravdana, naročito uzimajući u obzir jedno od osnovnih načela krivičnog postupka- pretpostavku nevinosti. Jasno je da prava iz čl. 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima nisu apsolutna, već da podležu ograničenjima, međutim, ta ograničenja se moraju usko tumačiti, radi obezbeđenja maksimalno moguće zaštite prava na privatnost. Shodno navedenom, moguće je izdvojiti načela na kojima treba da počiva primena posebnih dokaznih radnji:

- 1) supsidijarnost i neophodnost;
- 2) sudsko odlučivanje, tj. sudska kontrola;
- 3) razlozi o postojanju osnova sumnje da je lice izvršilo ili priprema izvršenje krivičnog dela;
- 4) normiranje mera u zakonu;
- 5) normiranje krivičnih dela u zakonu;
- 6) procedura primene;
- 7) vremenska ograničenost.

Treba imati u vidu da postoje sfere života pojedinca u koje je mešanje države zabranjeno, osim kada je takvo mešanje u skladu sa zakonom, neophodno u demokratskom društvu (u smislu hitne društvene potrebe) i ima legitiman cilj, što suzbijanje i sprečavanje teškog kriminaliteta svakako jeste.

Jelena Lukavac, LLM, Lawyer and doctoral student
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad, Republic of Serbia

Marija Stanković, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad, Republic of Serbia

**PRELIMINARY PROCEEDINGS JUDGE'S REASONED ORDER
AS A CONDITION FOR THE APPLICATION
OF A SPECIAL EVIDENCE-GATHERING ACTION OF SECRET
COMMUNICATIONS SURVEILLANCE**

Abstract:

The peculiarity of special evidentiary actions is reflected in the fact that they can be applied only in relation to precisely defined criminal acts and that their application substantially encroaches on human rights guaranteed by international law as well as by the Constitution of the RS. Bearing this in mind, the Covert Supervision of Communication, as one of the Special Evidentiary Actions, can be reduced only in exceptional cases and with justified reasons, when it is not possible to gather

sufficient evidence for the indictment by regular evidentiary actions. In this regard, the problem in practice arises when the court's order does not contain an adequately explained overestimation by the court of the justification of the request of the competent prosecution for the implementation of the measure of Covert Supervision of Communication, for which reason the collected material can be separated as unlawful evidence in the further course of the proceedings.

Also, bearing in mind that the application of these measures deeply encroaches on the rights guaranteed by the highest legal act as well as ratified international treaties, there may be abuses and violations of human rights, if all material and formal legal conditions are not met during their application.

The goal of the subject paper is to point out, through the analysis of court ruling, potential formal omissions of the procedural authorities that can lead to the identification of evidence as unlawful in the sense of Art. 84 of the Criminal Procedure Code

Keywords: *Special Evidentiary Actions, Covert Supervision of Communication, unlawful evidence, human rights*

LITERATURA

1. Bećirović, E. (2017). Posebne dokazne radnje sa posebnim fokusom na tajni nadzor komunikacija, Pravne Teme, Novi Pazar, GOD 5, br.10 str. 169
2. Čejović, B. (2008). Principi krivičnog prava, Dosije, Beograd str. 280
3. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda "Sl. list SCG - Međunarodni ugovori", br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i "Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori", br. 12/2010 i 10/2015
4. Mirotić, V. (2017). Sudska kontrola specijalnih istražnih mera službi bezbednosti u Republici Srbiji, Žurnal za kriminalistiku i pravo, VOL 22 No.3, Beograd, str.102
5. Panović-Đurić, S. (2013). Primena specijalnih istražnih sredstava, Savet Evrope – Kancelarija u Beogradu, Beograd, str.8
6. Paunović, N. (2019). Tajni nadzor komunikacije kao legitiman osnov za odstupanje od prava na privatnost ličnosti sa osvrtom na praksu Evropskog suda za ljudska prava, Harmonius, str. 279-280 više na: www.harmonius.org/wp-content/uploads/2020/01/Pages-from-Harmonius-2019-15.pdf
7. Petrović, P. (2015). Posebne mere tajnog prikupljanja podataka – Vodič za nadzor, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, str.15
8. Presuda Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 1511/2020 od 03.02.2021. godine
9. Zakonik o krivičnom postupku. („Sl. Glasnik RS“ br. br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US) – u daljem radu ZKP

10. Živanović, K. (2018). Posebna dokazna radnja tajnog nadzora komunikacije – Praksa Evropskog suda za ljudska prava u slučaju neobjasnjene naredbe suda, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, VOL 23 No.3, Beograd, str. 296

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

34"2003/2023"(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани - проф. др
Славко Царић (20 ; 2023 ; Нови Сад)**

Две деценије развоја правне мисли : [зборник радова] = Two decades of the development of legal thought : [proceedings] / XX међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић", Нови Сад, 06-07. октобар 2023, Нови Сад = XX International Scientific Meeting "Legal days - Prof. Slavko Carić, PhD", October 6th and 7th 2023, Novi Sad ; [уредник Милан Почуча]. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2023 (Нови Сад : Граф 021). - 678 стр. : табеле, граф. прикази ; 24 cm

Радови на срп. и енгл. језику. - Тираж 100. - Стр. 25-26: Уводна реч / Милан Почуча. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз сваки рад.

ISBN 978-86-86121-58-5

а) Правна мисао - Развој - 2003-2023 - Зборници

COBISS.SR-ID 125609225